

BESTEMMINGSPLAN

OUDE KERKSTRAAT 20 SLUIS

Bijlagen bij de toelichting

Bijlage 1. Archeologisch bureauonderzoek

Buro de Brug, 2019

Buro de Brug Rapporten

B19-420

Archeologisch bureauonderzoek, Oude
Kerkstraat 20, Sluis, gemeente Sluis

Status: Concept 2.0

16 december 2019

Colofon

ISSN 2468-6727

Auteur(s) J. van Leeuwen & J.W. Oudhof

Copyright © 2019 Buro de Brug vof
www.burodebrug.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	5
1.1	Algemeen.....	5
1.2	Huidige situatie	7
1.3	Toekomstige situatie	7
2	Archeologisch bureauonderzoek	9
2.1	Onderzoeksmethode	9
2.2	Beleid en bestemmingsplan	9
2.3	Geologie, geomorfologie en bodemopbouw	11
2.4	Historische gegevens	12
2.5	Verstorende bodemingrepen in het verleden	16
2.6	Bekende archeologische waarden	17
2.6.1	AMK-terreinen.....	17
2.6.2	Archis onderzoeken	17
2.6.3	Samenvatting bekende archeologische waarden	21
3	Archeologische verwachting en selectieadvies	23
3.1	Archeologische gespecificeerde verwachting	23
3.2	Selectieadvies.....	23
4	Bronnen.....	25
4.1	Digitale bronnen	25
4.2	Literatuur	25

Samenvatting

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1¹ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van Van Kerkhoff Maatwerk in RO. Het plangebied ligt aan de Oude Kerkstraat in de vestingstad Sluis, in Zeeuws-Vlaanderen. Het betreft een perceel met rooms-katholiek kerkgebouw (Sint Johannes de Doperkerk) uit 1927. Het gebouw is gemeentelijk monument en heeft een oppervlakte van ca. 1020 m². De vloer van de kerk ligt ca. 50 cm boven huidig maaiveld. In de nieuwe situatie blijft het kerkgebouw zoveel mogelijk intact. Het kerkgebouw biedt in de voorste beuk ruimte voor een kapelfunctie. De rest van de kerk wordt ingezet om er een diversiteit van in totaal 17 wooneenheden in te ontwikkelen. Hiertoe wordt de fundering aangepast en mogelijk de kerkvloer verlaagd.

Het plangebied ligt binnen het AMK-terrein 13459 met een hoge archeologische waarde. Het plangebied valt volgens de gemeentelijke beleidskaart archeologie binnen een gewaardeerde stads- of dorpskern. Volgens het parapluplan archeologie van de gemeente Sluis is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 50 m² beslaan. De geplande ingreep overschrijdt de vrijstellingsgrens.

Op basis van boringen en archeologisch onderzoek in de omgeving wordt het Pleistocene zand op een diepte van minimaal 4 m -mv verwacht. In principe geldt hierop een middelhoge verwachting voor perioden uit het Laat-Paleolithicum – Neolithicum, maar deze worden, gezien de diepe ligging en de relatief geringe omvang van de bodemingreep, niet onevenredig aangetast.

Hierop zijn waarschijnlijk Holocene afzettingen van klei en/of veen aanwezig. Op basis van het bureauonderzoek is gebleken dat binnen het plangebied archeologische resten vanaf de 13de eeuw aanwezig zijn geweest. Aan de (Oude) Kerkstraat heeft waarschijnlijk vanaf het begin bewoning plaatsgevonden, waardoor de locatie op één van de oudste delen van de stad gelegen is. Naar verwachting ligt deze (vrijwel) geheel onder het voorste deel van de huidige kerk, waar geen verbouwing zal plaatsvinden. Binnen het plangebied waren, naast bebouwing aan de straatzijde, op de achterterreinen waarschijnlijk waterputten, afvalputten en mogelijk structuren die in verband kunnen worden gebracht met nijverheid (ovens, verfbaden, etc.) aanwezig. Waarschijnlijk was in de 15de eeuw ook bebouwing aanwezig binnen het zuidwestelijke uiteinde van het plangebied. Onder de huidige kerk door loopt een middeleeuws afwateringskanaal, dat in de 19de eeuw nog zichtbaar was als sloot. Binnen het plangebied geldt in principe een hoge archeologische waarde voor resten vanaf de 13de eeuw, maar gezien de aanzienlijke verstoringen door de bouw van twee kerken, kan deze naar beneden worden bijgesteld. Voor de overige perioden (Vroeg-Paleolithicum, IJzertijd – Hoge Middeleeuwen) geldt een lage verwachting.

De bouw van twee grote kerkgebouwen in de vroege 19de en 20ste eeuw hebben waarschijnlijk tot een aanzienlijke bodemverstoring geleid, waardoor een groot deel van de oudere archeologie verloren is gegaan. Bovendien ligt de kerkvloer ca. 50 cm hoger dan het maaiveld en heeft onderzoek direct aangrenzend aan het plangebied aangetoond dat de archeologische sporen op ca. 60 cm onder maaiveld beginnen. Dit geeft dus in ieder geval ongeveer een meter vanaf de kerkvloer waarin geen behoudenswaardige archeologie wordt verwacht. Alhoewel beide kerken gezien hun ouderdom ook als archeologie kunnen worden gezien, is het niet waarschijnlijk dat onderzoek naar de twee gebouwen significante nieuwe inzichten zal geven.

Buro de Brug adviseert de voorgenomen ingreep vrij te geven m.b.t. het aspect archeologie.

Indien tijdens de werkzaamheden resten worden aangetroffen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze resten van cultuurhistorische waarde zijn, geldt een wettelijke meldingsplicht conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

¹ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

Administratieve gegevens

Projectnaam	Oude Kerkstraat 20, Sluis
Opdrachtgever	Van Kerkhoff Maatwerk in RO
Contactpersoon	R. van Kerkhoff
Uitvoerder	Buro de Brug vof
Autorisatie	drs. J.W. Oudhof j.w.oudhof@burodebrug.nl 06-25289957
Projectcode Buro de Brug	B19-420
Betrokken projectmedewerkers	Projectleiding: J.W. Oudhof Bureauonderzoek: J. van Leeuwen Rapportage: J. van Leeuwen
Bevoegd gezag	Gemeente Sluis
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Zeeland, Sluis, Sluis
Toponiem	Oude Kerkstraat 20, Sluis
Kadastrale nummers	1867
Centrumcoördinaat	X 15445 Y 370613
Oppervlakte plangebied	1855 m ²
Onderzoeksmeldingsnummer²	4757328100
Beheer en plaats documentatie	Buro de Brug, Amsterdam
Rapportversie	Concept 2.0
Datum rapport	16 december 2019

² Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform KNA 4.1³ en BRL protocol 4002 door Buro de Brug in opdracht van Van Kerkhoff Maatwerk in RO. De aanleiding tot dit onderzoek is de herbestemming van de Johannes de Doperkerk in Sluis. De ontgravingen ten behoeve van de geplande werkzaamheden bereiken een oppervlakte van ca 950 m² en een nog onbekende diepte. Ten behoeve van de herbestemming zal het echter nodig zijn de kerk van een nieuwe fundering te voorzien en mogelijk zal het bestaande vloerniveau worden verlaagd.

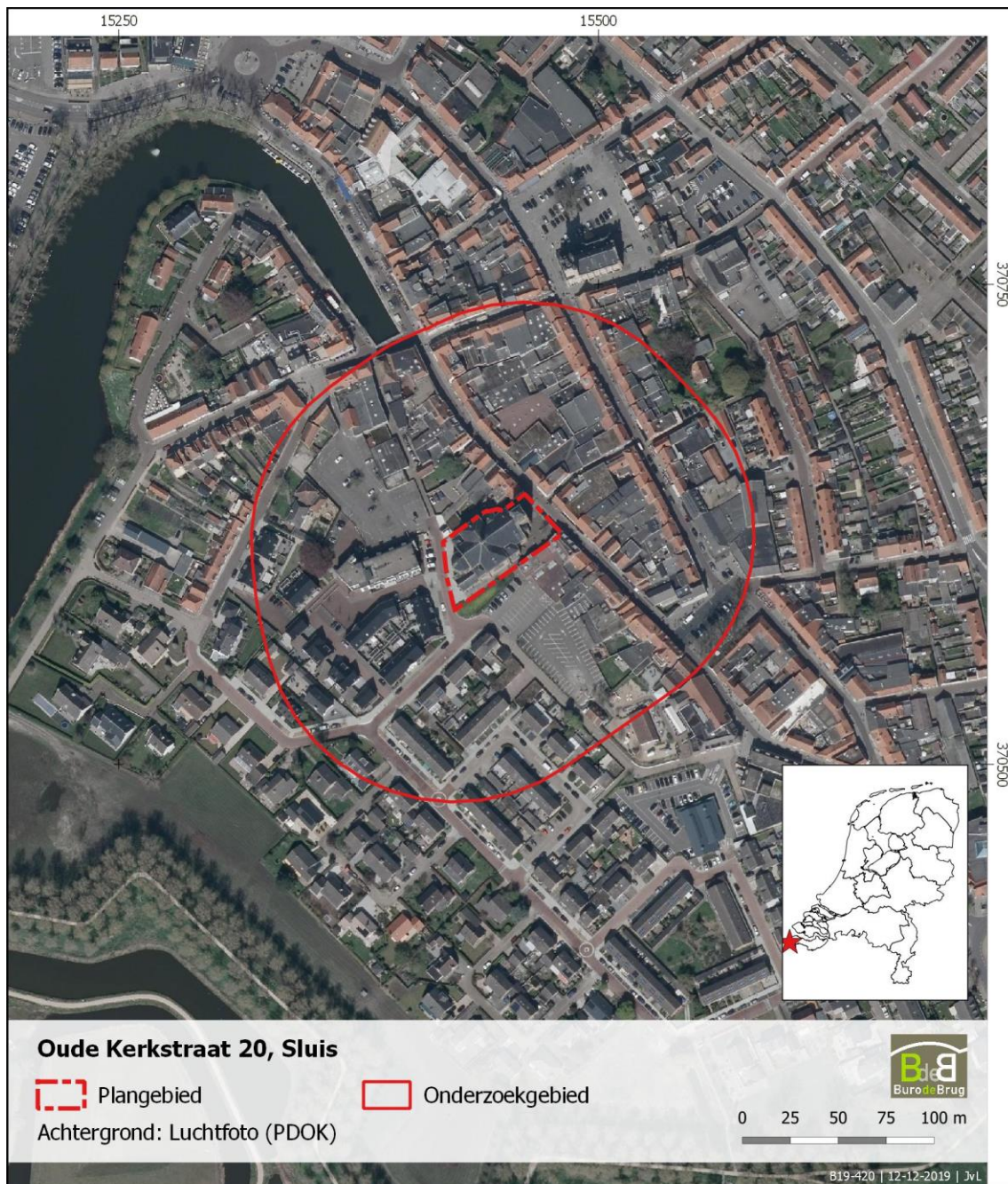
Het plangebied ligt in de oude binnenstad van het stadje Sluis in Zeeland (Afbeelding 1).

Het plangebied valt volgens de gemeentelijke beleidskaart archeologie binnen een gewaardeerde stads- of dorpskern.⁴ Volgens het parapluplan archeologie van de gemeente Sluis (NL.IMRO.1714.pparcheologie-VG01, vastgesteld 31-01-2019) is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 50 m² beslaan. De kerk heeft een oppervlakte van ca. 1020 m², waardoor naar verwachting de vrijstellingsgrens van 50 m² zal worden overschreden. Aangezien de vloer van de kerk echter 50 cm hoger ligt dan het maaiveld buiten, is de eerste 90 cm onder de kerkvloer (mits deze op grond ligt en geen kruipruimte of kelder heeft) vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Het is nog onbekend hoe diep het uitbreken van de vloer en het aanleggen van de nieuwe fundering de bodem zal roeren.

Het voorgaande illustreert dat de bodemverstoringen die de geplande bodemingrepen met zich meebrengen de toegestane verstoringsmarges van oppervlakte en diepte mogelijk zullen overschrijden. De voorgenomen werkzaamheden zouden een bedreiging kunnen vormen voor (eventueel) aanwezige behoudens waardige archeologische resten in de ondergrond van het areaal van de geplande voorziening. Gezien de aard en vermoedde omvang van de bodemingrepen is volgens de dubbelbestemming archeologie dit archeologisch (voor)onderzoek noodzakelijk.

³ Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, www.sikb.nl.

⁴ De Visser 2017.

Afbeelding 1. Locatie van het plangebied en het onderzoeksgebied (boven) en de huidige Joannes de Doperkerk gezien vanuit het zuiden (onder).

1.2 Huidige situatie

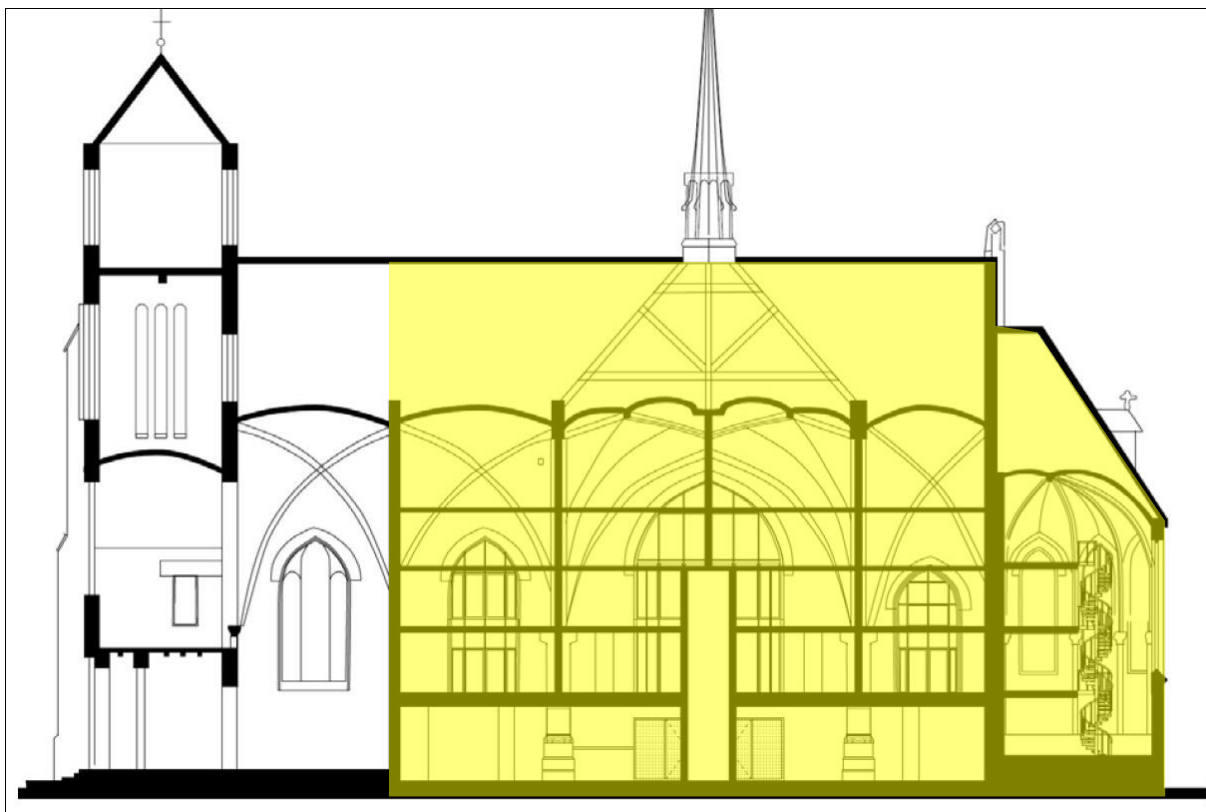
Het plangebied ligt aan de westzijde van de Oude Kerkstraat in de vestingstad Sluis, in Zeeuws-Vlaanderen. Het betreft een perceel met rooms-katholiek kerkgebouw (Sint Johannes de Doperkerk) uit 1927. Recentelijk is het pand door de gemeente aangewezen als gemeentelijk monument. Het gebouw is een zogenaamde kruiskerk en heeft een oppervlakte van ca. 1020 m². Het centrale deel van de kerk is ca. 12 m bij 12 m en wordt overkoepeld door netgewelven. De vloer van de kerk ligt ca. 50 cm (ca. 2,6 m NAP) boven huidig maaiveld (ca. 2,1 m NAP).

Het is niet bekend of binnen het plangebied bodemverontreiniging aanwezig is.

1.3 Toekomstige situatie⁵

In de nieuwe situatie blijft het kerkgebouw zoveel mogelijk intact en wordt er onderhoud uitgevoerd aan met name de kap. Het kerkgebouw biedt in de voorste beuk – gekoppeld aan de Oude Kerkstraat – ruimte voor een kapelfunctie. Deze ruimte wordt volledig afgesloten van de rest van de kerk met behulp van een muur. De rest van de kerk wordt ingezet om er een diversiteit van in totaal 17 wooneenheden in te ontwikkelen (Afbeelding 2).

⁵ Overgenomen uit Voorontwerp-bestemmingsplan Oude Kerkstraat 20 Sluis, Toelichting.

Afbeelding 2. De voorgenomen toekomstige inrichting van de kerk met in geel het te verbouwen gedeelte.

Daartoe wordt het priesterkoor en de sacristie eveneens afgescheiden van het schip van de kerk. In de sacristie wordt één woonheid gerealiseerd met twee verdiepingen, die apart toegankelijk is vanaf de Vleeshouwerijstraat, net als in de huidige situatie. De woning krijgt een buitenruimte aan de zijde van het groen dat als scheiding dient van het parkeerterrein Klokstraat. In het priesterkoor worden twee wooneenheden gerealiseerd van vier verdiepingen. Aan de zijde van de Vleeshouwerijstraat wordt tegen de buitenmuur een bordes gerealiseerd met toegang en buitenruimte voor deze wooneenheden. Voor deze woningen worden op de brede delen van het trottoir aan de Vleeshouwerijstraat (eigen terrein) twee parkeerplaatsen ingericht; de betonnen paaltjes verdwijnen en de zone wordt daartoe heringericht, aansluitend bij de inrichting van het gebied De Smeedtoeren.

De vloer van het schip van de kerk⁶ doet dienst voor de stalling van 15 auto's zodat elke wooneenheid op eigen terrein een eigen parkeerplaats heeft. Tevens is er een gezamenlijke fietsenberging en een compartiment voor de afvalinzameling ondergebracht. De toegang voor auto's wordt gevonden via een nieuw te realiseren opening onder het grote raam in de zuidoostgevel en is bereikbaar via het parkeerterrein Klokstraat. Een kleine herinrichting van het parkeerterrein Klokstraat is voldoende om deze ingreep mogelijk te maken; hierbij zullen waarschijnlijk één of twee parkeerplaatsen verloren gaan. Het voordeel van het realiseren van een stallingsgarage op de vloer van het schip van de kerk is dat er een vloer boven geplaatst kan worden die – stevig verankerd – het woonprogramma er boven kan dragen. Deze vloer zorgt er tevens voor een goede isolatie en daarmee voor de mogelijkheid om energiezuinige woningen in de kerk te realiseren, zonder daarvoor grote ingrepen te doen in de gevels van de kerk. Er zijn twee toegangen tot de woningen op deze vloer: één lift en trap in de stallingsgarage en een nieuw te realiseren toegang met een luie trap in de zijbeuk naast de toegang voor auto's (in de doorgang tussen parkeerterrein Klokstraat en Oude Kerkstraat).

De verdiepingenvloer met een centrale hal biedt ruimte voor acht wooneenheden: zes gelijkvloerse appartementen van 65 tot 80 m² en twee wooneenheden van twee verdiepingen in het achterste (lagere) deel van het schip. In de centrale hal gaan lift en trappen nog een niveau hoger. Dit niveau herbergt nog zes wooneenheden van twee of drie verdiepingen met een vide. De vides zorgen voor een vrij liggende situatie van het koepeldak waardoor de constructie van de kerk goed tot zijn recht blijft komen. Aan de voorzijde (Oude Kerkstraat) verandert hoegenaamd niets; daar blijft de kapel en de toegang intact.

⁶ Het ligt in de wens de vloer enigszins te verlagen, al is nog onduidelijk hoe diep.

2 Archeologisch bureauonderzoek

2.1 Onderzoeksmethode

Dit bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten wordt een aanbeveling gedaan worden om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.1) en de gemeentelijke eisen. Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied is de archeologische beleidskaart van de gemeente geraadpleegd. Ook zijn geo(morfo)logische kaarten, de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en historische kaarten en fotomateriaal uit verschillende archieven bekeken (zie literatuur). Tevens is het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) geraadpleegd en zijn de meest recente archeologische onderzoeksresultaten in het onderzoek opgenomen.

2.2 Beleid en bestemmingsplan

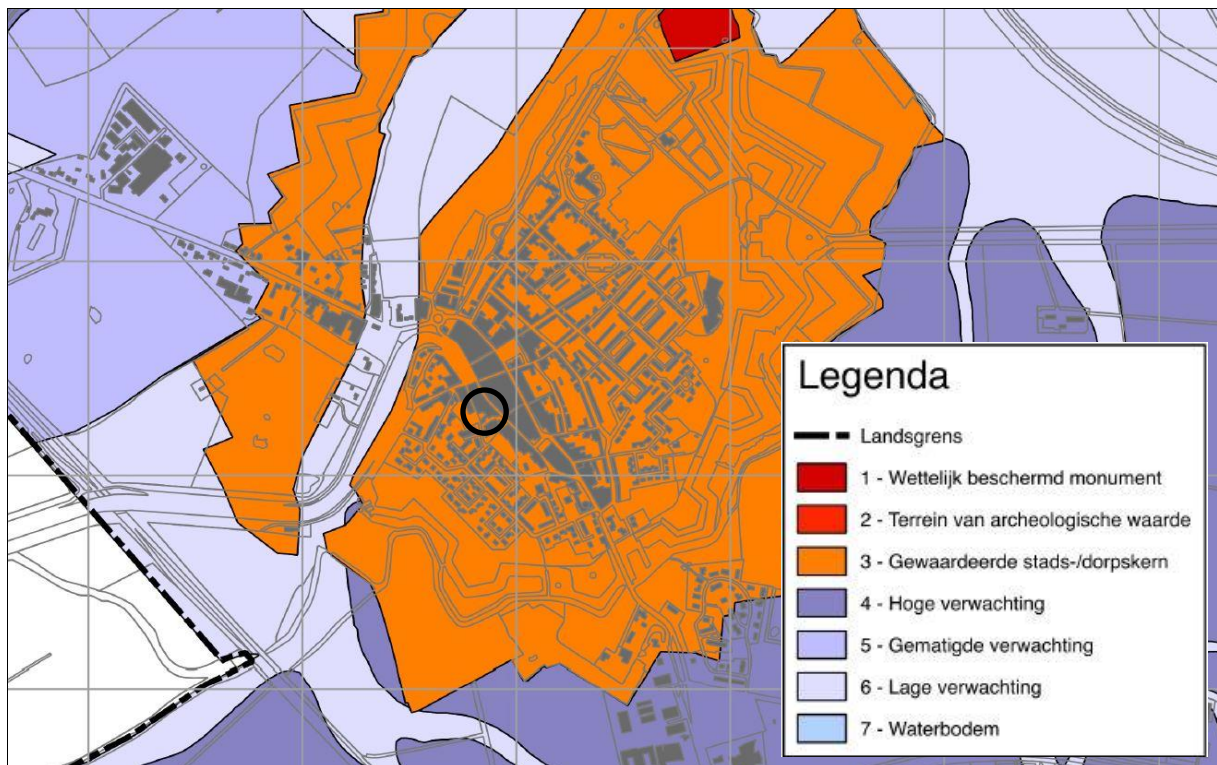
Het plangebied valt binnen AMK-terrein 13459, een terrein van hoge archeologische waarde. Het betreft de stadskern van Sluis.

De gemeente Sluis heeft een eigen archeologiebeleid, dat sinds 2001 is opgesteld. In het gemeentelijke archeologiebeleid staat hierover:⁷

In 2001 maakte RAAP Archeologisch Adviesbureau een projectie van de Kaart van Van Dale/Noest (zie afb. 6) op de toenmalige topografie en gaf daarbij zones aan waar in de middeleeuwen wel of geen bebouwing aanwezig was. Verstoringen/opgravingen werden op de kaart aangegeven alsook het wegenpatroon uit de middeleeuwen. Aan het advies werden in die tijd geen oppervlaktevrijstellingen gekoppeld. In 2008 heeft ADC Heritage deze kaart geüpdatet waarbij een aantal nieuwe monumenten (Toren van Bourgondië en Klein Pasfort) werd meegenomen. In 2011 heeft Vestigia echter een kaart gemaakt die een minder gedetailleerd beeld weergeeft. Om die reden is ervoor gekozen om in het beleid de begrenzing van de stadskern van archeologische waarde van de kaart van ADC-Heritage Kaart Kern Sluis over te nemen.

Op de meest recente beleidskaart (De Visser 2017) staat de gehele stadskern van Sluis aangegeven als "Gewaardeerde stads- of dorpskern" (Afbeelding 3).

⁷ Met kleine aanpassingen overgenomen uit De Visser 2017, 34.

Afbeelding 3. Het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de gemeentelijke beleidskaart (De Visser 2017).

De provincie Zeeland heeft in de Provinciale Onderzoeksagenda Provincie Zeeland (POAZ 2017) 11 kernthema's en zwaartepunten voor archeologisch onderzoek in Zeeland opgesteld:

1. Basale harde gegevens en diachrone datasets.
2. Archeologisch onderzoek in diepere bodemontsluitingen.
3. Uitwerking oud archeologisch onderzoek.
4. Verdrongen land en dorpen.
5. Onderzoek naar infrastructuur.
6. Verdedigingswerken in Zeeland.
7. Boerderijen en rurale nederzettingen.
8. Voedsel economie en stad en platteland.
9. Religieuze en rituele verschijningsvormen.
10. Scheeps- en onderwaterarcheologie.
11. Publiekswerking van archeologisch onderzoek.

De gemeente heeft in 2013 een eigen Gemeentelijke Onderzoeksagenda Archeologie Sluis (GOAS) opgesteld, die bij de herziening in 2017 inhoudelijk niet is gewijzigd. Hierin worden zes hoofdthema's aangedragen die richtinggevend zijn in het selectiebeleid van de gemeente:

1. Het landschap en bewoning in de prehistorie (350.000 – 50 voor Christus)
2. Aardenburg in de Romeinse tijd (50 voor Christus – 450 na Christus)
3. De vroege Middeleeuwen (450-1050 na Christus)
4. Het verdrongen land
5. De kernen Aardenburg, Groede, IJzendijke, Oostburg en Sluis
6. De Staats-Spaanse Linies

Hoofdthema 5 is het belangrijkste voor onderhavig onderzoek. Hierover wordt in het gemeentelijk beleid uit 2017 gesteld:

"De gemeente Sluis herbergt een aantal dorps- en stadskernen die elk hun specifieke ontwikkelingsgeschiedenis hebben en andere archeologische waarden bewaren. De onderzoeksagenda wil het onderzoek in deze kernen benadrukken, omdat zij op hun manier specifiek zijn voor de gemeente Sluis. Zo heeft bijvoorbeeld Aardenburg vondsten vanaf de steentijd. De kernen gaan, met uitzondering van het huidige IJzendijke, allemaal terug op een Middeleeuws dorp/stad en waren ook in de

Tachtigjarige oorlog (m.u.v. Groede) vestingsteden. De ontwikkeling van deze kernen staat centraal: ontstaan, ontwikkeling door de eeuwen heen, infrastructuur, verval, bewoning, bouwwerken, haven, grafvelden, openbare gebouwen, vestingwerken.”⁸

Bovenstaande beleidsvisies zijn verankerd in de bestemmingsplannen. Voor het plangebied is 'Sluis, parapluplan archeologie' (NL.IMRO.1714.pparcheologie-VG01, vastgesteld 31-01-2019) van belang. Hierin is het gemeentelijk beleid zoals weergegeven op de beleidskaart uit 2017 vastgesteld voor de hele gemeente. De locatie Oude Kerkstraat 20 heeft een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 1A, waar bij ingrepen groter dan 50 m² en dieper dan 40 cm wordt gevraagd een archeologisch rapport te overleggen waarin de archeologische waarde van het terrein in voldoende mate is vastgesteld. Op basis van dit rapport zal een oordeel worden geveld over de te nemen vervolgstappen.

2.3 Geologie, geomorfologie en bodemopbouw

Bron	Informatie
Geologie ⁹ (1:600.000)	Na8: Laagpakket van Walcheren op Formatie van Nieuwkoop; zeeklei op veen
Bodemkunde ¹⁰ (1:50.000)	Niet gekarteerd. Op basis van extrapolatie Mn25A/Mn35A: kalkrijke poldervaaggronden
Geomorfologie ¹¹ (1:50.000)	Niet gekarteerd. Op basis van extrapolatie 3L20: zone met welvingen (krekken en oeverwallen) en getijafzettingen
Hoogteligging ¹²	Hoogste punt in het plangebied: 2,4 m NAP Laagste punt in het plangebied: 2,15 m NAP

Sluis is gelegen in Zeeuws-Vlaanderen, een relatief laaggelegen streek die zich kenmerkt door Holocene kustafzettingen die bijna het gehele gebied bedekken. In de laatste IJstijd werden fijne eolische zanden afgezet die behoren tot het Laagpakket van Wierden (Formatie van Bostel). Tijdens de warmere perioden kon aan het oppervlak vegetatie ontstaan, die vervolgens weer werd afgedekt met zand.¹³ De afzetting heeft hierdoor een herkenbare gelaagdheid en bevindt zich naar verwachting op ca. 4 m -mv (ca. 1,40 m -NAP) of dieper.¹⁴ Op sommige plaatsen in Zeeland is Basisveen (Formatie van Nieuwkoop) gegroeid op de Pleistocene ondergrond. Dit is in de omgeving van het plangebied echter nog niet aangetroffen. In de Holocene periode bestond een groot deel van Zeeland uit een getijdenlandschap, waarin oudere afzettingen (deels) werden opgeruimd en dikke lagen marien sediment werden afgezet. Deze afzettingen worden op sommige locaties in een latere fase van het Holoceen weer afgedekt door het jongere Hollandveen. Na afwatering en inklinking van het veen door mensen vanaf de Romeinse Tijd, verandert het gebied weer in een getijdengebied en worden weer mariene afzettingen gedaan.¹⁵ Sluis heeft een grondwatertrap van V en VI en is daarmee matig tot goed ontwaterd.¹⁶ Het plangebied vertoont op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) geen opmerkelijke verhoging t.o.v. de omliggende percelen (afb. 4).

Op basis van de ondergrond geldt binnen het plangebied een middelhoge verwachting voor de perioden Laat-Paleolithicum – Neolithicum op het Pleistocene zand en een lage verwachting voor de overige prehistorische perioden. Waarschijnlijk was het plangebied vanaf het Neolithicum (of mogelijk al eerder) een veenmoeras en slecht geschikt voor bewoning. Bewoning wordt bovendien niet verwacht vóór de Late Middeleeuwen.¹⁷

⁸ De Visser 2017, 40.

⁹ TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl; kaart 2010.

¹⁰ Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2014, Alterra.

¹¹ Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, versie 2017, Alterra.

¹² AHN, www.ahn.nl.

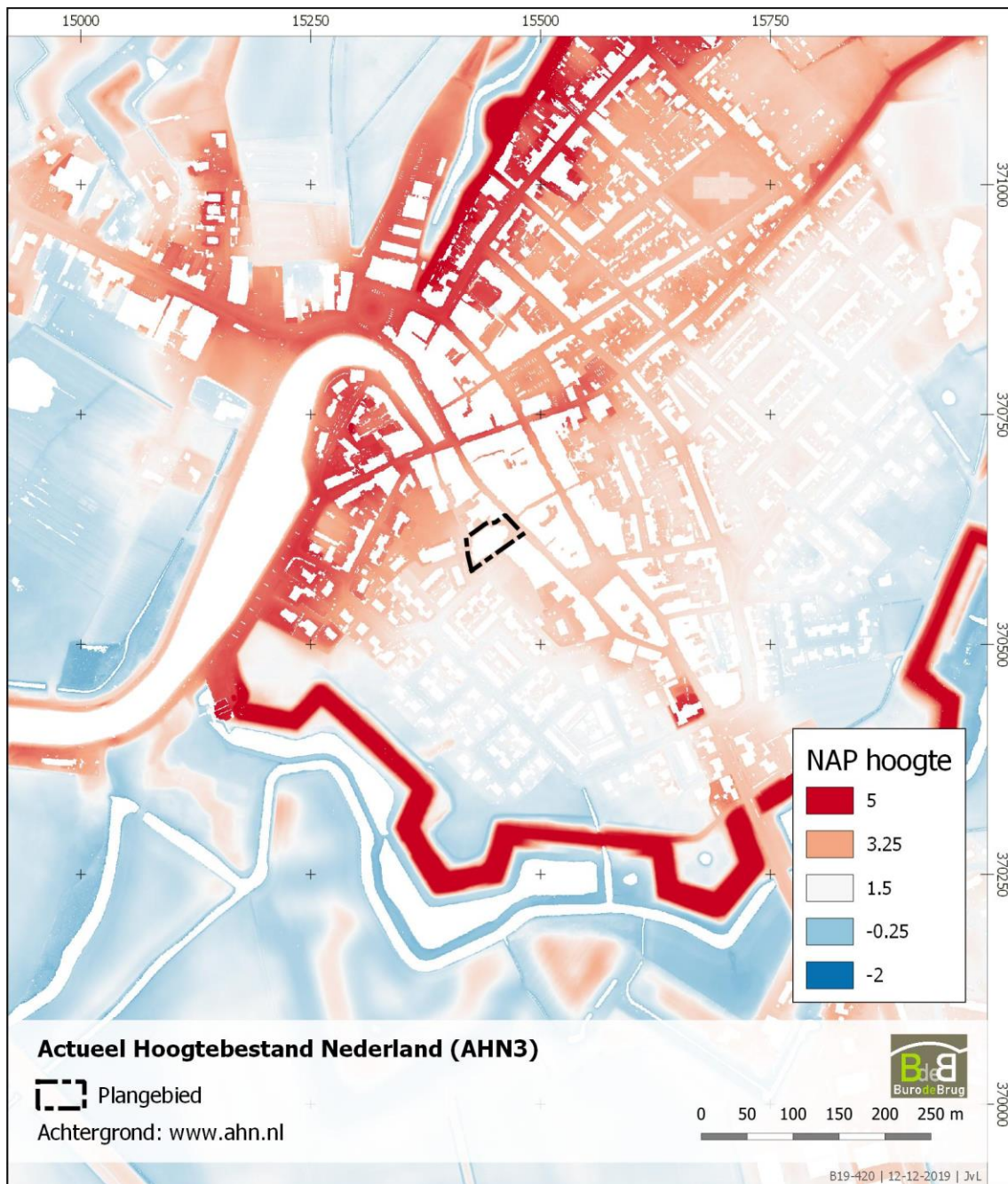
¹³ Delporte 2016, 18.

¹⁴ Coppens 2019, 11; Delporte 2016, 18-19.

¹⁵ Delporte 2016, 20-21.

¹⁶ Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand in cm -mv <40-80 en Gemiddeld Laagste Grondwaterstand >120. Delporte 2016, 24.

¹⁷ Delporte 2016, 57-58.

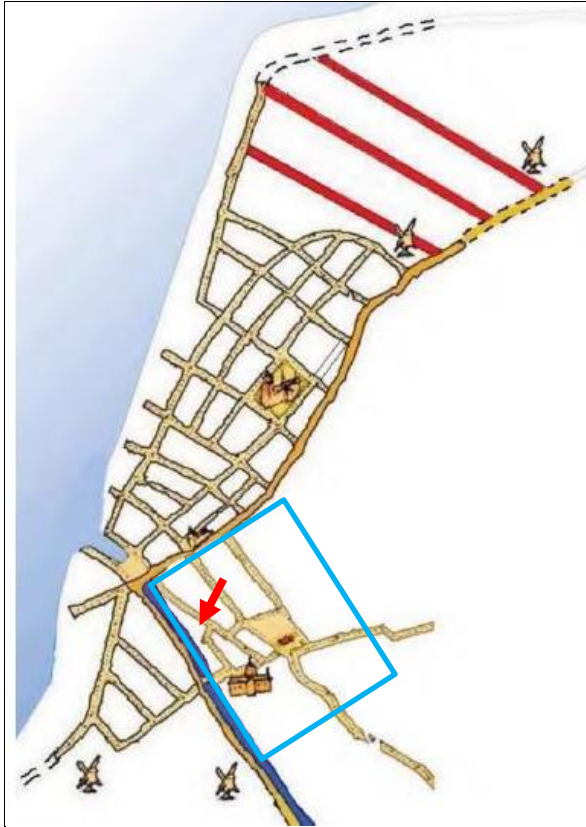

Afbeelding 4. Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

2.4 Historische gegevens

Sluis is waarschijnlijk aan het eind van de 13de eeuw ontstaan aan het Zwin als *Lamminsvliet* en gesticht als voorhaven van Brugge. Lamminsvliet kreeg in 1290 stadsrechten. Het groeide samen met het gehucht Sluis, waarbinnen het plangebied waarschijnlijk is gelegen (afb. 5). Waarschijnlijk bestond Sluis al vóór 1290, al is een exacte datering niet bekend. Het plangebied ligt op de oostelijke helft van het afwateringskanaal dat uitwaterde in het Zwin. Vanaf de eerste helft van de 14de eeuw worden stad en gehucht samen aangeduid als Sluis. In de 14de eeuw wordt de stad twee keer (1323 en 1399) belegerd door Bruggelingen, waarbij grote delen afbrandden.¹⁸

¹⁸ Coppens 2019, 11-14; De Visser 2017, 32-34.

Afbeelding 5. Reconstructies van de stad Lamminsvliet (omlijnde wegen) en het gehucht Sluis (blauw kader, bij benadering) uit Leloup 2013 (overgenomen uit Coppens 2019). De afbeelding geeft de situatie rond 1550 weer. De donkerblauwe lijn geeft het afwateringskanaal weer. De locatie van het plangebied is (bij benadering) aangegeven met een rode pijl. Op de reconstructie is alleen het wegenpatroon en geen bebouwing weergegeven.

In 1382 worden de twee nederzettingen door de aanleg van de stadswallen definitief verenigd tot één stad. Vervolgens worden de verdedigingswerken uitgebreid en aangepast met onder andere diverse poorten, bruggen, wallen, grachten en muren. Door de verzanding van het Zwin waren Brugge en Damme niet langer bereikbaar. Dit leidde tot de bloei van Sluis in de 15de eeuw. In de 19de eeuw is op basis van archiefmateriaal een reconstructie van de stad getekend door J.H. van Dale, een archivaris, en L. Noest, een architect (afb. 6). Op deze reconstructie ligt het plangebied aan de Kerk-sstraat (nu: Oude Kerkstraat). Langs de Kerk-sstraat, en binnen het plangebied, is bebouwing aanwezig. Het middelste deel van het plangebied bestaat uit erven. Aan de westkant loopt het afwateringskanaal door het plangebied. Op de reconstructie wordt ten slotte bebouwing aangegeven op de westelijke oever van het kanaal, aan de Vleeschhouters-sstraat, die deels binnen het plangebied valt. Uit de archieven blijkt dus dat er al in de 15de eeuw bebouwing aanwezig was in (de directe omgeving van) het plangebied.¹⁹

¹⁹ Coppens 2019, 11-14; De Visser 2017, 32-34.

Afbeelding 6. Uitsnede van een reconstructie van Sluis in de 15de eeuw door Van Dale en Noest (1871, collectie Zeeuws Archief). Het noorden is links. Het rode kader geeft bij benadering de locatie van het plangebied weer.

Door verzanding van het Zwin kent Sluis aan het eind van de 15de eeuw een economische achteruitgang. In de 16de eeuw verloederde veel bebouwing in de stad: in 1577 stortte de bouwvallige Onze-Lieve-Vrouwekerk ten zuiden van het plangebied in. Op een kaart van Braun en Hogeberg naar de situatie 1580 (niet afgebeeld) is nog steeds bebouwing zichtbaar aan de Kerkstraat. De bebouwing aan de oostzijde van de Vleeschhouwersstraat staat niet aangegeven. De bebouwing aan de Kerkstraat en de Vleeshouwerijstraat blijft zichtbaar op historische kaarten tot in de 18de eeuw. Vanaf 1573 werd de vesting weer aangepast en werd Sluis beschermd door wallen met bastions. Aan het eind van de 17de eeuw werden de vestingwerken aangepast naar de inzichten van Menno van Coehoorn. In 1795 verloor de vesting haar functie; deze werd opgeheven in 1816.²⁰

Na de Reformatie richtten de katholieke gelovigen in Sluis een schuilkerk op in een woonhuis aan de Brugstraat. Toen deze bouwvallig raakte besloot men begin 19de eeuw een volwaardige kerk te bouwen. Aan de Oude Kerkstraat verrees in de jaren 20 van de 19de eeuw een langwerpig kerkgebouw, dat in 1830 in gebruik werd genomen (afb. 7 en 8). De kerk werd gewijd aan Johannes de Doper. Bij het kerkgebouw was geen begraafplaats aanwezig: de katholieke gelovigen werden bijgezet op een apart deel van de Algemene Begraafplaats.²¹ In het begin van de 20ste eeuw is deze kerk weer gesloopt en vervangen door het huidige kerkgebouw, dat in de periode 1920-1927 is gebouwd. Voor de bouw van de nieuwe kerk werden enkele belendende percelen aangekocht (zie afb. 7). Deze zijn volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT) bij de kadastrale minuutkaart uit 1825 in gebruik als "bouwland" (voor landbouw) en "erf" door Cornelis Hendriks een "koehouder". Het meest noordelijke gebouw dat binnen het plangebied valt is in eigendom van Frederik M[?]ijnck, een "smit". Het is niet uit de OAT op te maken of hij op deze locatie ook zijn smederij had. Het huis tussen de smid en de 19de-eeuwse kerk was in 1825 in eigendom van Franciscus Geerdolf, een arbeider.

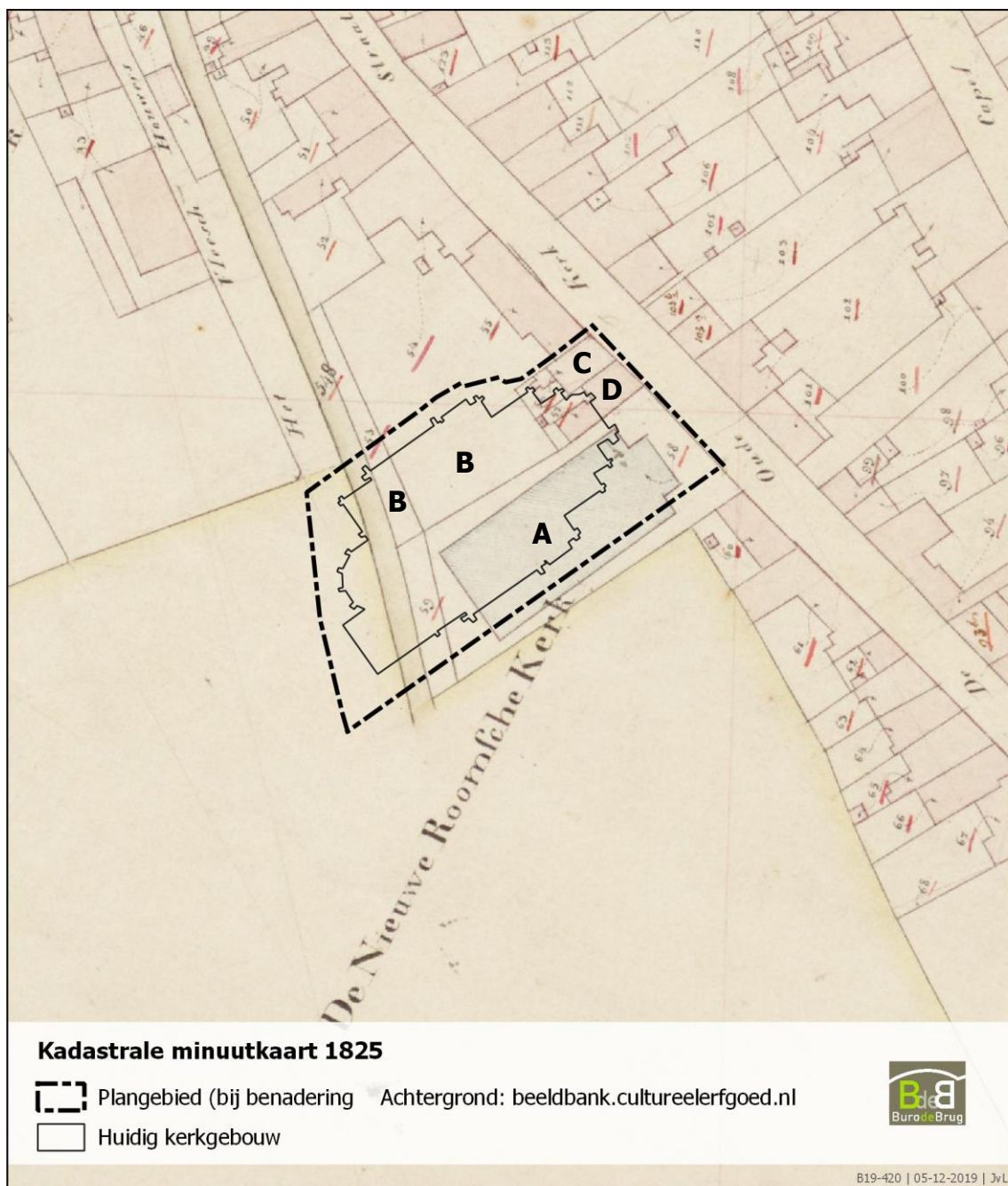
In 1944 is Sluis zwaar gehavend. Hierna volgde een bijna complete wederopbouw waarbij het oude stratenpatroon werd aangehouden.²² Ook de Joannes de Doperkerk werd zwaar beschadigd. In 1949 is de kerk herbouwd, grotendeels in oorspronkelijke stijl.²³ De toren werd wel flink ingekort.

²⁰ Coppens 2019, 11-14; De Visser 2017, 32-34.

²¹ Persoonlijke mededeling medewerker Gemeentelijk Archief Sluis, 11-12-2019.

²² Coppens 2019, 11-14; De Visser 2017, 32-34.

²³ Toelichting bestemmingsplan Oude Kerkstraat 20 Sluis, zie ook afb. 9.

Afbeelding 4. Het plangebied op de kadastrale minuutplan van 1825. De gloednieuwe kerk (lichtblauw gekleurd, A) staat hierop al aangegeven. De belendende percelen zijn in gebruik als "bouwland" en erf (B), het noordelijke huis wordt bewoond door een smid (C) en een arbeider (D).

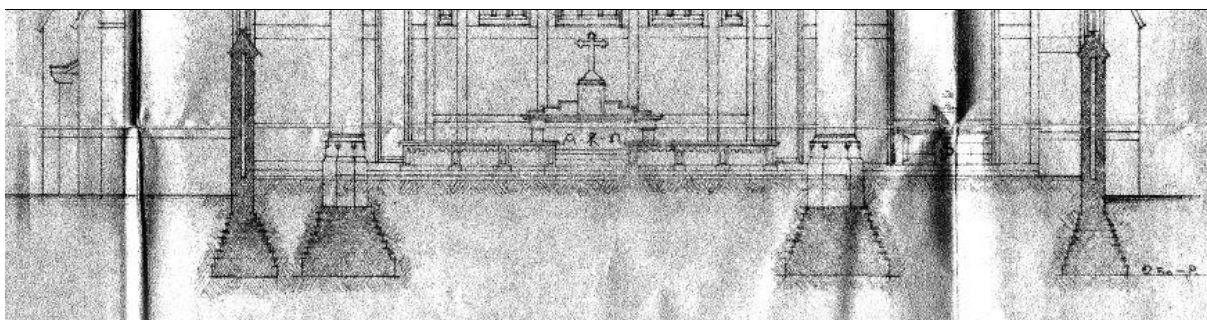

Afbeelding 5. De 19de-eeuwse voorganger van de rooms-katholieke kerk aan de Oude Kerkstraat, gezien vanuit het zuiden, foto ca. 1910 (collectie Zeeuws Archief).

2.5 Versturende bodemingrepen in het verleden

Het perceel is sinds ca. 1820 twee keer bebouwd met een groot en zwaar gebouw met ingrijpende fundering. De oudste kerk uit ca. 1820 stond niet geheel op dezelfde plek als de huidige. Hierdoor ligt de zware fundering van de oudste kerk waarschijnlijk ergens in het midden van de huidige kerk (zie afb. 7). De huidige kerk heeft daarna nieuwe grond verstoord, aan weerszijden van de grote bouwsleuf uit de vroege 19de eeuw. De verwachting is dus dat een groot deel van de bodem in en rondom de kerk is omgezet.

Een tekening van de fundering van de huidige kerk laat zien dat deze op ca. 2,50 m -peil²⁴ is opgemetseld. Aangezien de Pleistocene zandlagen waarschijnlijk pas vanaf 4 m – mv beginnen, is het waarschijnlijk dat onder het metselwerken een houten fundering met palen aanwezig is. Voor de aanleg van de fundering zal een groot gedeelte van het plangebied zijn geroerd. Het ligt in de verwachting dat bovenstaande een aanzienlijke aantasting van het bodemarchief heeft aangebracht, waardoor de kans op het aantreffen van behoudens waardige archeologische waarden klein is.

Afbeelding 6. De fundering van de huidige kerk op uitsnede van een tekening uit het gemeentelijk archief, waarschijnlijk uit 1949 (aanlevering: Van Kerkhoff Maatwerk in RO).

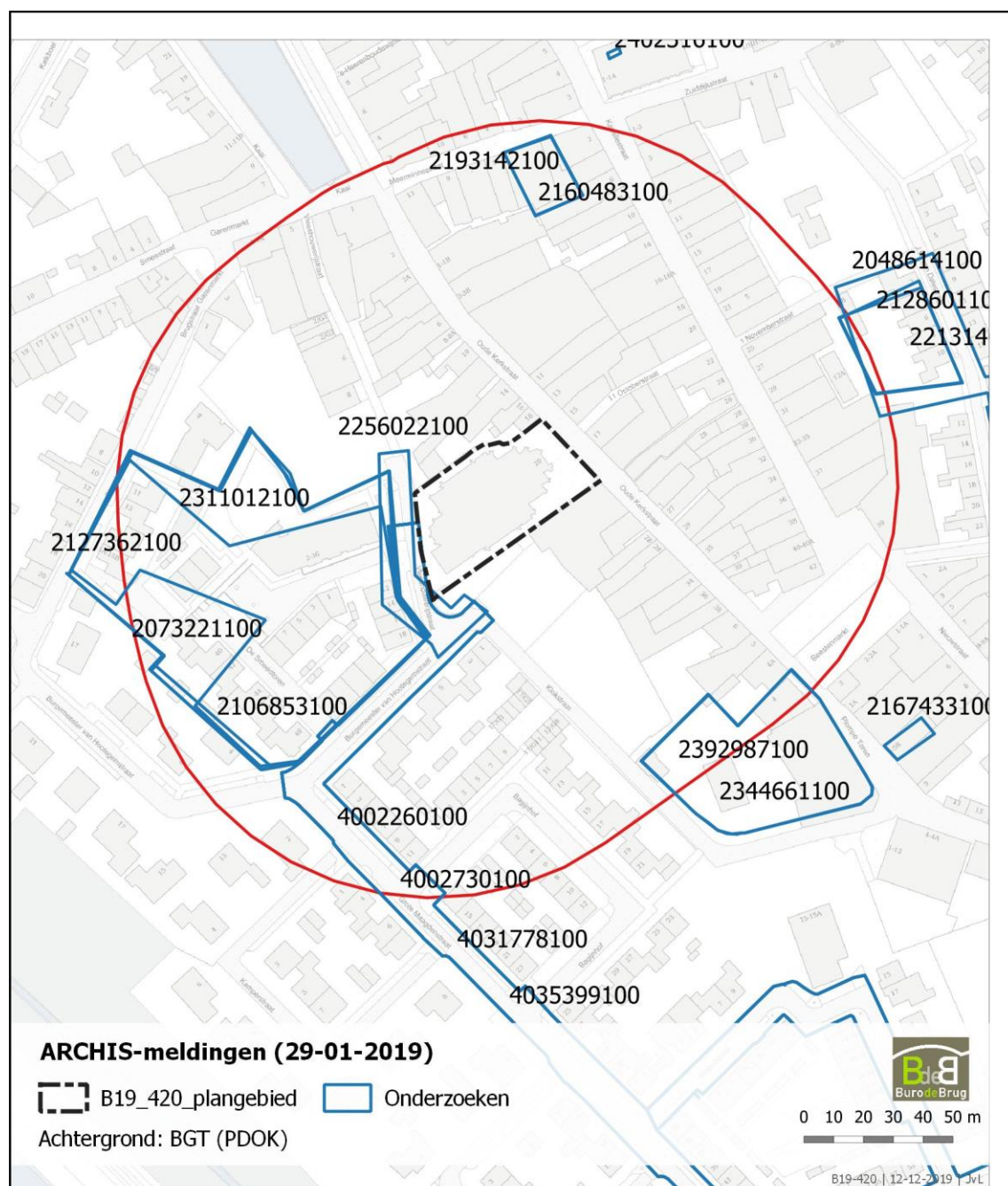
²⁴ Alhoewel het gehanteerde peil niet bekend is, maakt de tekening duidelijk dat de fundering in ieder geval enkele meters onder maaiveld is aangelegd.

2.6 Bekende archeologische waarden

2.6.1 AMK-terreinen

AMK nummer	13459
Status	Terrein van hoge archeologische waarde
Toelichting	Het betreft de stadskern van Sluis.

2.6.2 Archis onderzoeken²⁵

Abbeelding 10. Locaties van de verschillende Archis-onderzoeken binnen het onderzoeksgebied.

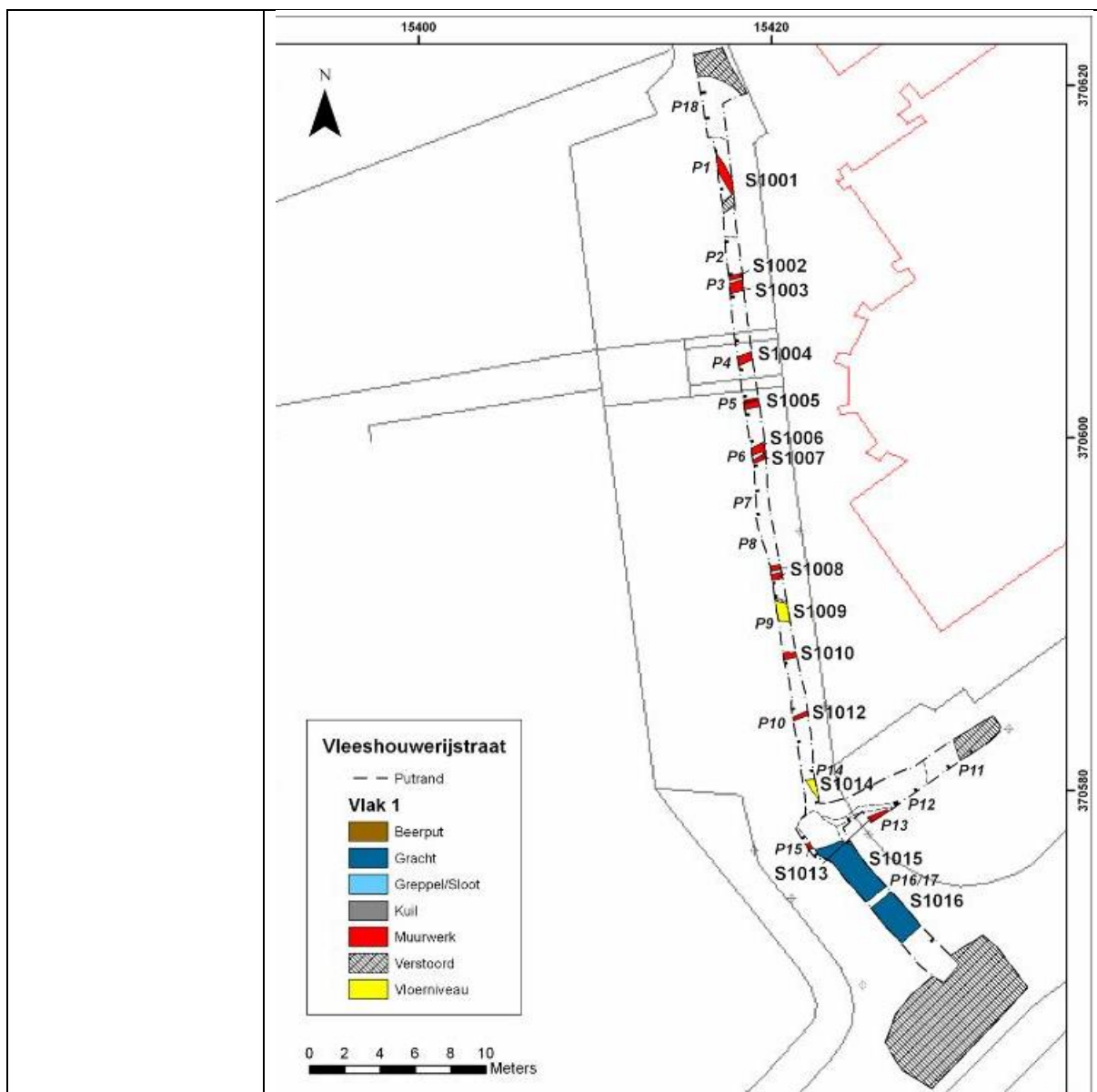
²⁵ De toelichtingen zijn afkomstig uit Archis of de archeologische rapportage.

Zaakidentificatie Archis	2073221100
Toelichting	Booronderzoek van Archeomedia uit 2005. Tijdens controlebooronderzoek zijn vier van de zeven boringen gestuit. Op grond van projecties op de kaarten van Van Deventer (ca. 1560) en Hattinga (1774) zouden ter plaatse resten van woonhuizen behorend tot de oudste stadskern van Sluis (vanaf late 13e eeuw) en mogelijk ook resten van een soldatenbarak (16e/18e eeuw) aanwezig zijn. In de boringen is in fosfaatrijke kleilagen onder een met puin vermengde ophogingslaag fragmentarisch bewaard aardewerk, bouw materiaal (rode baksteen en kalkcement), houtskool, schelpen, bot en hout aangetroffen. Het aangetroffen aardewerk betreft een tiental scherven grijsbakkend aardewerk (late 13e-14e eeuw), enkele (proto)steengoedfragmenten en een tiental roodbakkende aardewerkfragmenten (14e/15e-17e eeuw). Het cementgruis kan in de 14e-15e eeuw geplaatst worden.
Zaakidentificatie Archis	2106853100
Toelichting	Archeologische begeleiding van Archeomedia uit 2006, geen verdere informatie beschikbaar.
Zaakidentificatie Archis	2127362100
Toelichting	Proefsleuvenonderzoek van Archeomedia uit 2006. Funderingen van woonhuizen, infrastructuur (weg, gracht), menselijke skeletresten en ander vondstmateriaal zijn aangetroffen. Het betreft de restanten van een laatmiddeleeuwse woonwijk.
Zaakidentificatie Archis	2160483100
Toelichting	Bureauonderzoek van BILAN uit 2007. Uit het bureauonderzoek blijkt dat het plangebied deel uitmaakt van de oude stadskern van Sluis. Deze stad is aan het einde van de dertiende eeuw gesticht aan de getijdekreek Het Zwin op het zogenaamde Nieuwland, dat na 1200 n.C. bedijkt was. Het is onbekend wanneer het plangebied bebouwd is geraakt, maar rondom het plangebied zijn funderingsresten aangetroffen en vondsten gedaan die dateren uit de dertiende/veertiende eeuw en later. Uit oude kaarten blijkt dat het noordelijke deel in ieder geval in de tweede helft van de zestiende eeuw bebouwd was. Vanwege de ligging in de oude stadskern heeft het plangebied een hoge archeologische waarde en kunnen onder de huidige bebouwing en tuinen nog resten van eerdere bebouwingsfasen aanwezig zijn die reeds vanaf het maaiveld kunnen worden aangetroffen. De aard van het vervolgonderzoek is afhankelijk van de aard en diepte van de fundering (fundering op staal of op palen) van de nieuwbouw. Bij fundering op staal kan de diepte van het archeologisch onderzoek worden beperkt tot de maximaal te ontgraven diepte voor de aanleg van de fundering. Indien wordt gekozen voor fundering op palen dient een opgraving plaats te vinden tot op het laatste relevante middeleeuwse archeologische niveau. In de huidige planvorming zal de fundering op 1 meter –mv worden gelegd op 15 palen van 9 meter lang waardoor een opgraving tot op het laatste relevante middeleeuwse archeologische niveau noodzakelijk is. Naar aanleiding van dit selectieadvies heeft de opdrachtgever overlegd met de gemeente Sluis¹ over de mogelijkheid om het vervolgonderzoek te beperken tot proefsleuven van 80 à 90 cm –mv ter plekke van de funderingen in combinatie met boringen ter plekke van de 15 boorpalen die in het plangebied zullen worden geplaatst. Op 1 oktober 2007 heeft mw. Van Jole in overleg met de gemeente

	Sluis deze alternatieve onderzoeksmethode goedgekeurd, mits de bouwwerkzaamheden worden uitgevoerd op basis van het huidige funderingsplan.
--	---

Zaakidentificatie Archis	2193142100
Toelichting	Archeologische begeleiding door SOB Research uit 2008. Tijdens de Archeologische Begeleiding van het ontgraven van de bouwput aan de Meerminnestraat 1 en 3 zijn verschillende fragmenten muurwerk, een beerput, een waterkeldertje en twee kuiltjes uit de Nieuwe Tijd, een 19e-eeuwse beerput en een fragment muurwerk uit de 15e eeuw aangetroffen. Aan de hand van boringen is tevens ontdekt dat in de diepere ondergrond (de bouwput is slechts ontgraven tot een diepte van maximaal 3.03 meter + NAP) nog meer antropogene lagen aanwezig zijn die mogelijk nog meer sporen bevatten.

Zaakidentificatie Archis	2256022100
Toelichting	Archeologische begeleiding door SOB Research uit 2009. Zoals verwacht was de bodem hier ongestoord door recente vergraving en werd er vanaf ongeveer 60-85 cm beneden maaiveld (tussen 1.25 en 1.50 meter +NAP) twaalf eenheden muurwerk aangetroffen (zie afb. uit Uleners 2011). Al het muurwerk is aangelegd tot op ongeveer dezelfde diepte (tussen 1.20 en 0.90 meter +NAP) en de meeste muren zijn afgesneden door de bovenste ophooglaag onder het bouwzand. Meestal zijn slechts 2-3 rijen (maximaal 8 rijen) overgebleven met ongeveer dezelfde oost-west/ lichtjes zuidwest-noordoost oriëntatie (op S1001 na, die een noordwest-zuidoost oriëntatie heeft). Bemerkt wel dat de rioolsleuf hier slecht 80 cm breed was en er een beperkte oppervlakte dekking was. Bijgevolg is het zeer moeilijk om verdere conclusies te trekken over een duidelijke oriëntatie en de relatie tussen het muurwerk onderling. Veel van de bakstenen bevatten sporen hergebruik (mortelrestjes) en de formaten zijn verschillend (grootste complete formaat: 268x135x60 mm en het kleinste complete formaat: 115x120x50 mm). Het muurwerk heeft meestal geen duidelijk verband (indien wel is het afwisselend kops en streks). De muren zijn gepakt met variërende materialen: grijs zwak lemig zand, grijze kalkmortel, kalkrijke zandmortel, groengrijze klei of blauwgrijs kleiig zand. Ofwel hebben de muren een dun puinpakket of zandlaagje als fundering of bij andere werd er niets vastgesteld. Aan de hand van de stratigrafie, de baksteentypes en het beperkte aardewerk uit de lagen waarin of waarop ze aangelegd zijn kan gesteld worden dat al het muurwerk, vermoedelijk de restanten van huisfunderingen uit de Late Middeleeuwen B (en mogelijk het begin van de Nieuwe tijd A) zijn. In het zuiden van de Vleeshouwerijstraat werd een brede gracht met een zuidwest-noordoost oriëntatie aangetroffen (ongeveer 6 tot 7 meter breed). De maximale diepte van de gracht kon niet achterhaald worden. De gracht bestaat uit twee delen waarbij de noordelijk helft uit verschillende vullingen bestaat met een bovenste vulling van een zeer recente aard en onderin zels en de zuidelijke helft enkel één zichtbare vulling heeft. De relatie tussen de twee helften is onduidelijk. Vermoedelijk is de noordelijke helft het oudste en heeft deze het langste open gelegen. De zuidelijke helft kan mogelijk eerder gezien worden als een verbreding en dan een éénmalige demping. In geen enkele vulling werd aardewerk aangetroffen, waardoor een datering moeilijk is. Aan de hand van de kaart van Van Deventer kan er alleszins bepaald worden dat de gracht er in de tweede helft van de 16de eeuw reeds was.

Zaakidentificatie Archis	2311012100
Toelichting	Archeologische begeleiding door Sweco uit 2010. Binnen het gehele plangebied de Smeedtoeren bevinden zich de resten van een deel van een laatmiddeleeuwse woonwijk daterend van de (2de helft van de) 14e tot de eerste helft van de 16e eeuw, gelegen langs de Visscherstraat die de onderzoekslocatie vanuit het noordwesten naar het zuidoosten doorsnijdt. In het noordelijk deel bevinden zich de restanten van een begraafplaats daterend uit de 18e-19e eeuw behorende tot de Rooms-Katholieke Kerk aan de Brugstraat.
Zaakidentificatie Archis	2344661100
Toelichting	Bureauonderzoek door Sweco uit 2011. Bureauonderzoek met controleboringen. Binnen het plangebied wordt bij restaurant De Lindenhoeve een aanbouw gerealiseerd. Het gehele kadastrale perceel werd als plangebied gedefinieerd. De 4 controleboringen, behorende tot het Bureauonderzoek, worden binnen de te verstoren zone geplaatst.

Zaakidentificatie Archis	2392987100
Toelichting	Archeologische begeleiding door Artefact! uit 2013. Op basis van het vooronderzoek gold een hoge verwachting voor de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Deze hoge verwachting op het aantreffen van archeologische waarden voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd is volledig ingelost. Binnen het onderzoeksgebied zijn verschillende sporen en structuren aangetroffen die kunnen worden toegeschreven aan het laat middeleeuwse kerkhof en bewoning vanaf de Late Middeleeuwen tot en met de Nieuwe Tijd. De oudste sporen dateren uit de 13de eeuw. Deze sporen omvatten resten van de oude kerkhofmuur, menselijke begravingen, afvalkuilen, een beerbak en een beerput. De bewoning en het kerkhof wordt gescheiden door een lege zone, mogelijk de voormalige Minneweg. Een tweede fase dateert tussen de 14de en de 16de eeuw, de periode waarin Sluis zijn economische bloei kent. Tijdens deze fase breidt de bewoning uit binnen het onderzoeksgebied. Ook het kerkhof is gedurende deze periode nog steeds in gebruik. Vanaf de late 16de eeuw daalt de bewoning sterk en raakt het kerkhof buiten gebruik. Dit wordt weergegeven in een daling van 13 beerputten en -bakken naar 1 beerput en 1 waterput. Opvallend is dat vanaf de late 16de eeuw – 17de eeuw baksteen is gebruikt voor de bouw van de beer- en waterput. Op basis van de sporen is te zien dat het aantal inwoners binnen het onderzoeksgebied daalt, maar de kwaliteit van de producten stijgt. In de jongste beerputten is materiaal aangetroffen van zeer hoge kwaliteit en zelfs luxewaar.
Zaakidentificatie Archis	4002260100
Toelichting	Bureauonderzoek door Artefact! uit 2017. Op basis van de beschikbare aardwetenschappelijke, archeologische en historische gegevens werd in het archeologisch bureauonderzoek een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel opgesteld waarin het archeologisch potentieel van het plangebied is uiteengezet. Tijdens het inventariserend veldonderzoek is het opgestelde verwachtingsmodel middels 17 verkennende boringen (tot maximaal 5 meter beneden maaiveld) getoetst. Op basis van de resultaten van het booronderzoek kon het verwachtingsmodel verfijnd en bijgesteld worden.
Zaakidentificatie Archis	4002730100
Toelichting	Foutief nummer in Archis: onderzoek in Yerseke.
Zaakidentificatie Archis	4031778100
Toelichting	Foutief nummer in Archis: onderzoek in Goes.
Zaakidentificatie Archis	4035399100
Toelichting	Foutief nummer in Archis: onderzoek in 's Gravenpolder.

2.6.3 Samenvatting bekende archeologische waarden

In de direct omgeving van het plangebied zijn twee vondstmeldingen gedaan: een laatmiddeleeuws bronzen gewicht in de vorm van een paardje (Archisnummer 2811237100) en een pelgrimsinsigne uit de Late Middeleeuwen of vroege Nieuwe Tijd (Archisnummer 3179683100).

De archeologische onderzoeken onderschrijven de historische gegevens: in de stadskern van Sluis is vanaf de 13de eeuw bewoning aanwezig. Belangrijkste voor dit onderzoek is de begeleiding in de Vleeshouwerijstraat (Archisnummer 2256022100), direct ten zuidwesten van het plangebied. Vergelijking met de geprojecteerde kadastrale minuutkaart (afb. 7) illustreert duidelijk dat hier de funderingsresten van gebouwen zijn aangetroffen die aan de westkant van de Vleeshouwerijstraat

stonden in 13^{de}(?) tot en met 18de eeuw. De resten zijn hier vanaf ca. 60 cm -mv aangetroffen; een soortgelijke diepte kan dus ook voor het plangebied Oude Kerkstraat 20 worden verwacht.

3 Archeologische verwachting en selectieadvies

3.1 Archeologische gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt in de oude binnenstad van het stadje Sluis, binnen het AMK-terrein 13459 met een hoge archeologische waarde. Het plangebied valt volgens de gemeentelijke beleidskaart archeologie binnen een gewaardeerde stads- of dorpskern. Volgens het parapluplan archeologie van de gemeente Sluis (NL.IMRO.1714.pparcheologie-VG01, vastgesteld 31-01-2019) is archeologisch onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen dieper dan 0,4 m -mv en die tevens een oppervlakte van meer dan 50 m² beslaan. De kerk heeft een oppervlakte van ca. 1020 m², waardoor de vrijstellingsgrens van 50 m² zal worden overschreden. Aangezien de vloer van de kerk echter 50 cm hoger ligt dan het maaiveld buiten, waardoor de eerste 90 cm onder de kerkvloer (mits deze op grond ligt en geen kruipruimte of kelder heeft) is vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Het is nog onbekend hoe diep het uitbreken van de vloer en het aanleggen van de nieuwe fundering de bodem zal roeren.

Op basis van boringen en archeologisch onderzoek in de omgeving wordt het Pleistocene zand op een diepte van minimaal 4 m -mv verwacht. Hierop zijn waarschijnlijk Holocene afzettingen van klei en/of veen aanwezig. Vanaf de 13de eeuw is het plangebied waarschijnlijk bewoond geweest en zullen ophogingslagen zijn opgebracht. Aan de (Oude) Kerkstraat heeft waarschijnlijk vanaf het begin bewoning plaatsgevonden, waardoor de locatie op één van de oudste delen van de stad gelegen is. Over de aard van de bebouwing is niets bekend. Naar verwachting lag deze (vrijwel) geheel onder het voorste deel van de huidige kerk, waar geen verbouwing zal plaatsvinden. Door de bouw van de kerk zal ook deze archeologie zijn aangetast.

Binnen het plangebied waren, naast bebouwing aan de straatzijde, op de achterterreinen waarschijnlijk waterputten, afvalputten en mogelijk structuren die in verband kunnen worden gebracht met nijverheid (ovens, verfbaden, etc.) aanwezig.

Waarschijnlijk was in de 15de eeuw ook bebouwing aanwezig binnen het zuidwestelijke uiteinde van het plangebied. Mogelijk geeft de straatnaam Vleeschhouwersstraat een indicatie dat hier (een) slager(s) waren gevestigd. Onder de huidige kerk door loopt een middeleeuws afwateringskanaal, dat in de 19de eeuw nog zichtbaar was als sloot. In dit water kan afval zijn gedumpt.

Rond 1825 wordt een katholieke kerk gebouwd op de zuidelijke helft van het plangebied. In de noordelijke helft is op dat moment nog bewoning aanwezig. De 19de-eeuwse kerk wordt rond 1920 gesloopt om plaats te maken voor het huidige exemplaar, dat veel groter is en ook de belendende percelen vult. De huidige kerk heeft een fundering die tenminste enkele meters onder maaiveld is aangelegd. Naar verwachting heeft de 19de-eeuwse voorganger een gelijke funderingsdiepte gehad.

Binnen het plangebied geldt in principe een hoge archeologische waarde voor resten vanaf de 13de eeuw, maar gezien de aanzienlijk verstoringen door de bouw van twee kerken, kan deze naar beneden worden bijgesteld. In principe geldt op basis van de ondergrond ook een middelhoge verwachting voor perioden uit het Laat-Paleolithicum – Neolithicum, maar deze worden, gezien de diepe ligging en de relatief geringe omvang van de bodemingreep, niet onevenredig aangetast. Voor de overige perioden (Vroeg-Paleolithicum, IJzertijd – Hoge Middeleeuwen) geldt een lage verwachting.

3.2 Selectieadvies

Op basis van het bureauonderzoek is gebleken dat binnen het plangebied archeologische resten vanaf de 13de eeuw aanwezig zijn geweest. De bouw van twee grote kerkgebouwen in de vroege 19de en 20ste eeuw hebben waarschijnlijk tot een aanzienlijke bodemverstoring geleid, waardoor een groot deel van de oudere archeologie verloren is gegaan. Bovendien ligt de kerkvloer ca. 50 cm hoger dan het maaiveld en heeft onderzoek direct aangrenzend aan het plangebied aangetoond dat de archeologische sporen op ca. 60 cm onder maaiveld beginnen. Dit geeft dus ongeveer een meter vanaf de kerkvloer waarin geen in situ archeologie wordt verwacht. Mochten de werkzaamheden dieper dan een meter reiken, dan

is, zoals hierboven gesteld, de kans klein dat hier behoudens waardige sporen aanwezig zijn door de verstoring van de bouw van de kerken.

Alhoewel beide kerken gezien hun ouderdom ook als archeologie kunnen worden gezien, is het niet waarschijnlijk dat onderzoek naar de twee gebouwen significante nieuwe inzichten zal geven. Bovendien hebben geen begravingen plaatsgevonden. Voor de funderingsresten van de kerken wordt daarom ook geen archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.

Buro de Brug adviseert de voorgenomen ingreep vrij te geven m.b.t. het aspect archeologie.

Indien tijdens de werkzaamheden resten worden aangetroffen waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat deze resten van cultuurhistorische waarde zijn, geldt een wettelijke meldingsplicht conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet.

Bovenstaand advies dient beoordeeld te worden door de bevoegde overheid.

4 Bronnen

4.1 Digitale bronnen

<http://legendageomorfologie.wur.nl>
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>
<https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>
<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl>
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>
www.ahn.nl
www.dinoloket.nl
www.gahetna.nl
www.geologievannederland.nl
www.hisgis.nl
www.nationaalgeoregister.nl
www.pdok.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.sikb.nl

4.2 Literatuur

Gemeentelijk Archief Sluis (telefonisch geraadpleegd)

Bakker, H. de/J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (PUDOC).

Barends, S., et al., 1993: *Het Nederlandse landschap: een historisch-geografische benadering*, Utrecht.

Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A. / E. Stouthamer, 2001: *Palaeogeographical development of the Rhine-Meuse delta, the Netherlands*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Bestemmingsplan Oude Kerkstraat 20 Sluis, voorontwerp (2019-12-05), NL.IMRO.1714.bpoudekerkstr20-VO01.

Coppens, E., 2019: In de schaduw van de kerk. Sluis Beestenmarkt 4, Gemeente Sluis. Een archeologische begeleiding (protocol opgraven), *Artefact Rapport* 368, Zaamslag.

Delporte, F.M.J., 2016: Sluis Grote Maagdenstraat – Burg. Van Hootegemstraat – Krepelstraat. Gemeente Sluis. Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen, *Artefact Rapport* 256, Zaamslag.

Leloup, W., 2013: *De vorming van Sluis. Het ontstaan en de ruimtelijke ontwikkeling van een laatmiddeleeuwse Zwinstad (1250-1560)*, Masterproef binnen de opleiding master in de geschiedenis, Leuven (niet gepubliceerd).

Mulder, E.F.J. de /M.C. Geluk /I.L. Ritsema / W.E. Westerhoff / Th.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen/Houten.

Sluis, Parapluplan archeologie, onherroepelijk (2019-01-31), NL.IMRO.1714.pparcheologie-VG01.

Uleners, H.H.J., 2011: *Archeologische Begeleiding Rioleringswerken Stadskern Sluis 2009*, Gemeente Sluis, SOB Research Projectnummer 1648-0908, Heinenoord.

Visser, N.J.G. de, 2017: Archeologiebeleid & Onderzoeksagenda Sluis 2017. Eerste herziening., *EDUFACT rapport 7*, Middelburg.

Bijlage 2. Criteria voor de aanwijzing als gemeentelijk monument

SCEZ, 2017

41 Sluis, Oude Kerkstraat 20 (RK Joannes de Doperkerk)

Algemeen

- Naam: Joannes de Doperkerk
- Adres: Oude Kerkstraat 20
- Plaats: Sluis
- Jaar van bouw of aanleg: 1927, herbouw 1949
- Architect/ontwerper: J. Oomen (herbouw door Architectenbureau Sturm uit Roosendaal)
- Beschermde onderdelen: enkelvoudige objectbescherming

Inleiding

Voormalige ROOMS-KATHOLIEKE SINT JOANNES DE DOPERKERK aan de Oude Kerkstraat 20 in het centrum van het stadje Sluis. De kerk in laat-neogotische stijl werd in 1927 ontworpen door architect J. Oomen ter vervanging van een negentiende-eeuwse voorganger die van 1830 tot 1926 dienst heeft gedaan en toen is afgebroken voor de huidige kerk. Deze nieuwe kerk werd tijdens de oorlog in 1944 sterk beschadigd, waarna de naaldspits van de toren werd vervangen door een tentdak. De kerk heeft als enige overgebleven kerk in de stad Sluis een beeldbepalende uitstraling en een belangrijke silhouetfunctie, ook al ligt de kerk niet vrij, maar direct aan de straat. Bovendien speelt de kerk een belangrijke rol in het 'traditionele beeld' van Sluis, omdat de stad – net als de stad Middelburg – weer is opgebouwd in traditionalistische stijl. In die zin heeft de kerk een belangrijke ensemblewaarde met de rest van de (wederopgebouwde) stadskern.

Beschrijving

Gecentraliseerde driebeukige kruiskerk in laat-neogotische vormtaal onder zadeldak gedekt met leien, met dakruiter op de viering. Vijfzijdige koorsluiting (apsis). Toren met tentdak met groot venster, gesloten spitsboog nissen en galmgaten. Boven de voordeur in de toren op een console een natuurstenen heiligenbeeld van Sint Jan de Doper, patroonheilige van de kerk.

De GEVELS zijn voorzien van decoratief schoonmetselwerk in geelbruine baksteen in kruisverband en van spitsboogvensters in verschillende grootte. Het gebouw heeft een plint van rode baksteen met metselwerk in kruisverband, beëindigd met een steens rollaag en plaatselijk (voorzijde) uitkragend onder natuurstenen afdekking. Het hele gebouw is voorzien van steunberen. Dakranden voorzien van een muizentandlijst.

De GEVELOPENINGEN bestaan veelal uit spitsboogvensters met glas-in-loodramen en bakstenen tracering. Houten entredeuren met glas-in-lood bovenlicht.

De VOORGEVEL is symmetrisch van opbouw. Hoofdentree in spitsboogvorm heeft een anderhalf steens rollaag in metselmozaïek. Het gevelvlak boven de hoofdingang is ingevuld met een metselmozaïek van 3 strekken per blok en loopt over in een trapgevel-beëindiging van hardsteen, waarboven een spitsboogvenster ingevuld met glas-in-loodramen in eenvoudig geometrisch patroon (blokken).

De TOREN heeft een dakrand voorzien van een natuurstenen rand. Twaalf galmgaten en een pijnappel op de torenspits. Tegen de rechter torenzijde een halfronde traptoren.

Het DAK (grotendeels zadeldak, daarnaast schilddak en tentdak) wordt op verschillende plaatsen beëindigd met een piron of kruisbloem. Bakgoot met geprofileerd boeiboord, rustend op geprofileerde houten gootklossen.

Sober INTERIEUR, overdekt door netgewelven en een stergewelf over de viering. Betonnen kapitalen op de zuilen, samengestelde basementen met gebruik van verschillende bakstenen, metselverbanden en andere steensoorten. Genummerde banken en diverse heiligenbeelden.

Waardering

Het kerkgebouw is van algemeen belang.

De kerk heeft **architectuurhistorische waarde** als laat-neogotische kruiskerk. Ook heeft de kerk **cultuurhistorische waarde** als verwijzing naar de katholieke leefcultuur in dit deel van Zeeuws-Vlaanderen en naar de verwoestingen van de Tweede Wereldoorlog en de wederopbouw van Sluis. Daarnaast heeft de kerk **ensemblewaarde** met de omliggende wederopbouwarchitectuur in de kern. Ook is de kerk **gaaf** bewaard gebleven. Tenslotte is de kerk – typologisch gezien – enigszins **zeldzaam** als laatst overgebleven kerk in de stad Sluis.

Het kerkgebouw is van gemeentelijk belang vanwege de architectuurhistorische waarde, cultuurhistorische waarde, ensemblewaarde, gaafheid en zeldzaamheid.

Bronnen

- Dintel, M. van (Bureau Helsdingen) en John Bohnen (Dorp, Stad en Land) (2008). *Beschrijvingen geselecteerde waardevolle objecten gemeente Sluis*. Rotterdam: Dorp, Stad en Land.
- Koren, D.H.P. (2016). *Tussen baksteen en beton. De waarde en betekenis van de Zeeuwse wederopbouwwerken*. Middelburg: SCEZ.
- Stenvert, R., S. van Ginkel-Meester, E. Stades-Visscher en Chr. Kolman (2003). *Monumenten in Nederland – Zeeland*. Zeist: RDMZ, Zwolle: Waanders Uitgevers.

Bijlage 3. Verkennend en nader bodemonderzoek

Lankelma, 2020.

Bijlage 4. Watertoets-tabel

Thema	Waterdoelstelling	Toetsing
Veiligheid waterkering	Waarborgen van het veiligheidsniveau tegen water en de daarvoor benodigde ruimte.	N.v.t.
Wateroverlast (vanuit oppervlaktewater)	Voldoende hoogte om instroming van oppervlaktewater in maatgevende situatie(s) te voorkomen. Voldoende ruimte voor vasthouden/bergen/afvoeren van water.	Bestaand gebouw dat al 50 centimeter boven maaiveld ligt. Volledig verharde situatie nu en in de beoogde situatie. Geen verandering in de waterberging.
Waterschapsobjecten	Geen belemmering voor (milieucontouren rondom) waterschapsobjecten	N.v.t. geen waterschapsobjecten
Riolering/RWZI (inclusief water op straat/overlast)	Optimale werking van de zuivering en van de (gemeentelijke) rioleringen. Afkoppelen van (schone) verharde oppervlakken	Appartementen worden aangesloten op gescheiden riolering aan zijde Vleeshouwerijstraat.
Watervoorziening/-aanvoer	Het tegengaan van nadelige effecten van veranderingen in ruimtegebruik op de behoefte aan water.	Wooneenheden worden aangesloten op de waterleiding.
Volksgezondheid (watergerelateerd)	Minimaliseren risico watergerelateerde ziekten en plagen. Voorkomen van verdrinkingsgevaar/-risico's via onder andere de daarvoor benodigde ruimte.	N.v.t. geen open water
Bodemdaling	Voorkómen van maatregelen die (extra) maaiveld dalen met name in zettinggevoelige gebieden kunnen veroorzaken.	N.v.t. bestaande situatie handhaven
Grondwateroverlast	Tegengaan/verhelpen van grondwateroverlast.	N.v.t. bestaande situatie handhaven
Oppervlaktewater-kwaliteit	Behoud/realisatie van goede waterkwaliteit voor mens en natuur	N.v.t. geen open water
Grondwaterkwaliteit	Behoud / realisatie van een goede grondwaterkwaliteit.	N.v.t. bestaande situatie handhaven
Verdroging	Bescherming karakteristieke grondwaterafhankelijke ecologische waarden;	N.v.t. bestaande situatie handhaven
Natte Natuur	Ontwikkeling/bescherming van een rijke gevarieerde en natuurlijk karakteristieke aquatische natuur.	N.v.t. geen open water
Onderhouds(mogelijkheid) waterlopen	Oppervlaktewater dient adequaat onderhouden te worden.	N.v.t. geen waterlopen in de omgeving
Waterschapswegen	Rekening houden met eventueel aanwezige waterschapswegen	N.v.t. geen waterschapswegen

Bijlage 5. Aeriusberekening

Dit document bevat rekenresultaten van AERIUS Calculator. Het betreft de hoogst berekende stikstofbijdragen per stikstofgevoelig Natura 2000-gebied, op basis van rekenpunten die overlappen met habitattypen en/of leefgebieden die aangewezen zijn in het kader van de Wet natuurbescherming, gekoppeld aan een aangewezen soort, of nog onbekend maar mogelijk wel relevant.

De berekening op basis van stikstofemissies gaat uit van de componenten ammoniak (NH₃) en/of stikstofoxide (NO_x).

Wilt u verder rekenen of gegevens wijzigen? Importeer de pdf dan in Calculator. Voor meer toelichting verwijzen wij u naar de website www.aerius.nl.

Berekening Situatie 1

- ▶ Kenmerken
- ▶ Samenvatting emissies
- ▶ Depositieresultaten
- ▶ Gedetailleerde emissiegegevens

Verdere toelichting over deze PDF kunt u vinden in een bijbehorende leeswijzer. Deze leeswijzer en overige documentatie is te raadplegen via: www.aerius.nl.

AERIUS CALCULATOR

Contact

Rechtspersoon	Inrichtingslocatie
Van Kerkhoff Maatwerk in RO	Oude Kerkstraat 20, 4524CV Sluis

Activiteit

Omschrijving	AERIUS kenmerk	
Bestemmingsplan Oude Kerkstraat 20 Sluis	RkD8JVXFXBpq	
Datum berekening	Rekenjaar	Rekenconfiguratie
11 november 2019, 19:39	2019	Berekend voor natuurgebieden

Totale emissie

Situatie 1	
NOx	19,70 kg/j
NH ₃	< 1 kg/j

Resultaten

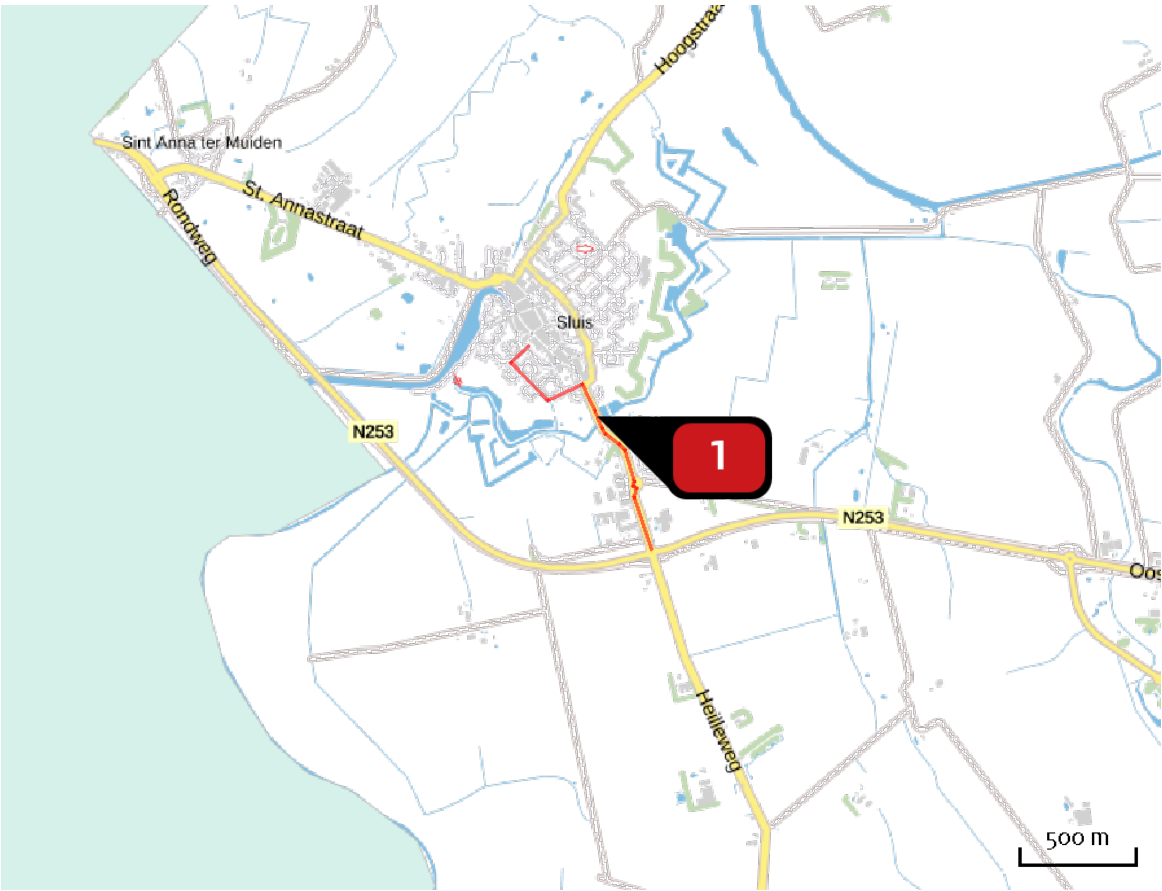
Hectare met
hoogste bijdrage
(mol/ha/j)

Natuurgebied
Uw berekening heeft geen depositieresultaten opgeleverd boven 0,00 mol/ha/jr.

Toelichting

Transformatie kerk naar kapel + appartementen

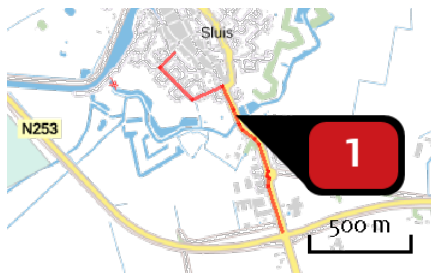
Locatie
Situatie 1

Emissie
Situatie 1

Bron Sector	Emissie NH ₃	Emissie NO _x
1 Bron 1 Wegverkeer Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	19,70 kg/j

Emissie
(per bron)
Situatie 1

Naam

Bron 1

Locatie (X,Y)

15751, 370281

NOx

19,70 kg/j

NH₃

< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	85,0 / etmaal	NOx NH ₃	14,20 kg/j < 1 kg/j
Standaard	Middelzwaar vrachtverkeer	4,0 / etmaal	NOx NH ₃	5,50 kg/j < 1 kg/j

Disclaimer

Hoewel verstrekte gegevens kunnen dienen ter onderbouwing van een vergunningaanvraag, kunnen er geen rechten aan worden ontleend. De eigenaar van AERIUS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de door de gebruiker aangeboden informatie. Bovenstaande gegevens zijn enkel bruikbaar tot er een nieuwe versie van AERIUS beschikbaar is. AERIUS is een geregistreerd handelsmerk in Europa. Alle rechten die niet expliciet worden verleend, zijn voorbehouden.

Rekenbasis

Deze berekening is tot stand gekomen op basis van:

AERIUS versie 2019_20191018_c53b8fdaa8

Database versie b429880a81

Voor meer informatie over de gebruikte methodiek en data zie:

<https://www.aerius.nl/nl/factsheets/uitleg>